

Өртээ 2 көп.

Ажаап алышкын фронтузундан медээлер

Адашчылар ажаап
алмышкында

Кучук кыргыздын

Дертен чылы-биле холбаштыр «Шын» солунуң коллективинге, амычыл, кеңдз корреспондентилеринге болгаш номчуучуларынга СССР-ниң Журналисттер звилиннин баштаар чери чүрөткүч ханы-зындан байыр чедирип тур.

Силерниң солундар Тыва АССР-ниң экономиктиг болгаш культу-турлук көдүрүлүшүнүң дээш партия организациязының демиселинге улук чедишкиннерин чедип алган.

Чаз-чаз чогадыкчы чедишкиннерлиг болуп, моон соңгаар-даз марксизм-ленинизмди идеяларынч пропандастирер, бистиң чүртүсүз-сиз коммунизмин тургузар дээш бистиң алдарлыг партиявыстың шынчы болгаш дайынчы дузалачылары болурундары күзедиси!

СССР-НИҢ ЖУРНАЛИСТТЕР ЗВИЛИНИН БАШТААР ЧЕРИ.

Алдардың дөртен чылы-биле холбаштыр «Шын» солунунң редакциязын, типографиязынң коллтивинге, амылчын, нәзәр корреспондентилеринге болгаш номчукучуларынга чүрептиң ханызындан байыр чедирип тур бис.

Тывазын солуну олум чок ленинчик идеяларны республиканың амылчы массаларынга дөртөн чылдарнын дургузунда чедирип, чаа амылдарды тургузарынга дузалал турар. Азиянчы төвүндө эң хоочун солундарнын бирээзи нәзәр анык, солун болгаш коғадыкчы, тывыгын болупт!

Чаа-чаа коғадыкчы чедишшиннерлиг болурунлары күзөдиквис, эргим өңүнтүр!

«СОВЕТ ПАРЛАЛГА» ЖУРНАЛДЫҢ РЕДАКЦИЯЗЫ.

Байыр чедириипкиннери

«Шынны» тургустунгандан баш 40 чык болган оюга таварлаштыр салууну ажилдакчылыгына болгаш оон көдөз, ажилчыны корреспонденттеринге, помуччуларынга изиг байыр чедип турган. «Красноярский рабочий» солундан. «Правда» солунуң ажилдакчызы тургаш, «Шынны» баштайгы номерин үндүрерине боду-биле кээп кирижи дузалашкан.

дирип, «Шыңга» моон сонгаар-
чагальдык чедииникинери куээн
тестраммалар моон ааанда чер-
лерден келгилээн:

Казак ССР-ниң төп солуну —
«Казакхастанская правда»;
Кыргыз ССР-ниң төп солуну —

Советтик кыргызстандан»,
Бурят АССР-нүн төп солунна-
ры — «Правда бурятия» болгаш
«Буряд унз» солундардан.
Якут АССР-нн каттыкша реда-
кциязынын «Кымы» болгаш
«Советская якутия» солуннары-
н ринден, республиканың радио
дамчыдыга болгаш телевидение
комитетинден, Тываның эртем-
нишчилел институтундан, «Тыва-
нын аныктыкы» солундан болгаш
республиканың өскө-даа чога-
алдык, огулунга турарларга

Красноярский крайцың Күш-
ажылдың Кызыл туқ орденниң

Бүгү-эвилел хүнүнүн" чыл бүрүдө байырлалынын
тургузар дугайында
ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунуу

ССРЭ-нің Дәді Сөзидің Президиумунун донтаадыры болза:

- Нефть болғаш газ үлетпүрүнүн ажилдактыларының Бүтү-ави хуну деп байырлаалды донтаалың түргүзүр.
- Нефть болғаш газ үлетпүрүнүн ажилдакчыларының Бүтү-ави

СССР-нің Дзиди Советиниң Президиумунуң даргазы А. МИКОЯН
СССР-нің Дзиди Советиниң Президиумунуң секретары
М. ГЕОРГАДЗЕ.

1965 чыдагы август 28.

—□—

Кремльге чугаалажышкыннар

Каттышкан Араб Республиканың президентизин, Араб социалисттик эвилдин дартыз Гамаль Абдель Наср-биле совет уздуртукчуларың чумалажышыкыннары Кремльге болгун.

Ислам дини кичиреги, алабада, даан байдал-биле ондалаган чумалажышыкынар уезиде делеген башталгыч, а о л шышке Совет Эвиллинг болгаш Каттышкан Араб Республикалың аразында найызар харылаларын улам ийди жевжешури — «батырлардын, таптарын»

Чугаалажышкынарга совет таалайычтыгына ээ болгондугуна ээтер Брежнев, Косыгин, Милер, Шеллен болгаш оон-даа өскер киришкен.

Чугаалажышкынарга Каттышын Араб Республиканын талазын Президент Гамаль Абдель Наср, Кремльди Улуг ордунга эрте

...биле кады КАР-ның оралачын президентизин Закария Мохн эднн. Национал хуралдың даргыз наары эль-Садат, премьер-министрн даштыкчы херектер талазы-биле алгачкычы доктор Махмуд Фаваз алгаш оюн-лаа өскелер киришкен.

Чылыг болгаш чүректиң ханызын - хоян чугаалар солуккан. (СЭТА)

СОЛҮН-ЧУГЛЕ КОЛЛЕКТИВТИГ ПРОПАГАНДИСТ БОЛГАШ КОЛЛЕКТИВТИГ АГИТАТОР ЭВЕС, ХАРЫН ОЛ ЫШКАШ КОЛЛЕКТИВТИГ ОРГАНИЗАТОР

В.И. Ленин

Бистин „Шынывыс“

Сыг-даа тутпаан, бодук чыды чыткелекте,
«Шыныс» бистер салдыктап номчуг бээр бис.
Чалым Тыва ижи, ыры, кыйып дурлап,
Чалбак чуртун кайы тура көстүп кээр-дир.
Малым биле таражым мактаан джик—
Малым чаш мал, чалган тараа шимээр бээр.
Ажылчынык үлө-херен көрүскөндө,
Ажыл-байла, салтырса-ла колтарыл кээр.
Калтаарым кайы-чүдөн медээ келер—
Кайыр Саян суурунөн караанчы боор.
Чарт суун партия кайдыкталар—
Чар кайы жазу, кужу бижыл, байыр.
Өрүп, парлаан үжүктөри дыры сөстүг,
Өрөдүлүг, сүмөлдөгү, мактааларым
«Шыныс» бистер үлдүрүтү номчуг коор бис,
Шыны керек, сорук кирип өзе бээр бис.

Адым-оол ДАРЖАА.

Баштайгы дугаарын өрээнивис

1924 чылда моол бижикке өрөн-
ри-биле Кызылга (ыңчаарда ону Хем-
Белдири деп адап турган) чедип кел-
ген мен. Аңаа шүтүп чедип кижик
чылган. Бир чыл ашкан. 1925 чылда
чайында-ла бүгү сургуулардың
моол бижик билдирин шыгалча көр-
дөп, намын Топ Хоразымдан ай-
тышкын келген мындыг. Шылгалда
чүгө чоруда бергеннин ужурун
бис кайы билдир ийик бис. Моол би-
жик өрөн-ри-биле куруу доозулган
ол кылдыр бодап турган бис. Шылга-
дага 70 кижиден Маалы Санчай биле
мен шүтүп үнгөн болауус. Бис ийи-
ни Топ Хоразым келаттыр.
— Чүг болган дээр сен?—деп, Сан-
чай менден айттыр.
— Та, мен канчал билдир ийик мен—
деп каттам.
— Даргалдыр дээр эвес ирги бек?
— Мен-не даргалар харык чок
мен—деп чүтүк-ла ужурун билдире
чыткан, мен ийик-ла дарга бол деп
албаган чүгө дег, эжимге чорудум.
— Че, чедэ бээр бидинде бээр
ыйнаа—дишкен чоруптуус.
Бисте чүгө шыгалта турганым Топ
Хоразга баргам, билдир каттам.
Чал солун үндөсөл тургускан, ону
моол дым кыргына моол үжүк-биле
өрүр кижилер херек турган чүгө-дир.
— Ийлең өрүкчүлөр силер— деп,
Топ Хоразга бисе чугаалады.
Санчай-биле бис ийлең шак ыңчаар
«Шыны» солунун баштайгы өрүкчү-
лери болу берген бис. Ыңчан моол
дылга уер болганда, чал тургустун-
ган солуну «Үнөн» деп адаан.
Кызылга турган орус хамааталар
комитетинин үндүрүп турган солуну-
нун редакциясына бир бичи өрөз
айтала берген. «Үнөнни» баштайгы
дугаарын өрүр ужураут турган «ти-
пография» ол. Аңаа хамык-ла чүвени
бисе Борисов деп орус эш айтып бе-
рип турган. Хиресин болаарга, ол ки-
жи ыңчаарда Кызылга үнүп турган
орус солунун редактору-ла боор. Оон
аңгыда орус өрүкчүлөр база-ла бисе
дузалап турган.
— Солуну өрүр үжүктөргө бо-
дөш, эш Борисов уугу хааржактар бе-
айытты. —Хамык үжүктөр, демектер,
шугумнар болаарын иштинде, чазып,
айдала алынар.
Дөргөн ажы хааржактар. Оларын
чазып, иштинде чүг барын көрө бе-
динов. Бир хааржакта-ла бир үжүк.
Ыңчан кээрде, үжөн ады үжүккө
үжөн ады хааржак. Оон арткаанары-
нда язы-бүрү демектер, шугум-
нар.
Моол бижикти билдир-даа болза, кы-
зылгага ажыл часпарында коллективтиг
солун чүгүлөргө чорудуп турар. Оон бирде бригадир
болу-ла, бирде бригаданын өске кижиги-
нир турар. Ылангыя анык хоорой — Ак-Довурктын
болаш тутуужуларын боттарынын бригаданын, азы
чаржып турары өске бригаданын дугайыда солунга

С. ТЕМБИРЕЛ,
пенсионер.

СУРГАКЧЫМ-ДЫР

Солун эскер почтачыны
Чоктап, харап, халей бээр мен.
Чүгө дие оон чүгүг:
Сүмечим-дир, сургакчим-дир.
Солунуга— «Шыныс» сенээ
Сонургалым арыкпес-тир.
Үнгөн дугаар бүтүдөн
Үжөп, чиндип чурттап чор мен.
А. ДОПЧАА,
башкы.

Эртемниг билиглерин чалбыштыг суртаалчызы

Кадры-берт тайгаларга, дагалар-
га, ээниргей дегем хондуларга,
шынааларга хожуулангы байдал-
дыг чурттап чоран болгаш Улук
Октябрьнин ачында аас-кежигин
тыпкан тываларга 40 чыл бурун-
гаар, 1925 чылда тургускан
«Үнөн» («Шыны») солунун өткүт
үңү утаан-болаалы сөргөсүн кээр,
серин салым шыкаш дээштиг болган.
«Шыны» солун тыва улустун по-
литиктиг, экономикаыг болгаш
культураыг жугуздесинге чугула
ойнаштыг болган күштерин биз-
диз болду. Оон ужу-дузанын
дозуу-биле үлөзгөри чик эвес.
Бис кыска чугага солунуң Тывага
эртемниг билиглерин нестерде-
ринге, чоңу ол билигтер-биле че-
пээргезинге, анык тыва эртемниг
хөгүздесинге ажы-дузанын көр-
гүдери оралдыткан.
Хамыктын мурунда «Шыны» со-
лун тыва чоңун ортузунга мар-
ксизм-ленинизм иделерин та-
йыбырап нестердиринге. СЭКП-

нин болаш Совет чазактын поли-
тикаыг боттандырыныга илеп-
кейлиг кижип, тыва дылга
К. Маркстын, Ф. Энгельстын, В. И.
Ленинниг чамдык ажылдарын дуга-
га оларын ажылдарын дуга-
йында хей санын чүгүлөргө пар-
лаан, партиянын съездилерини
болгаш пленумдарын документ-
лери болаар арынарыга үн-
дүрүп келген.
Эртемниг болаш техникаыг
бүгү-ле алырларыга хамаарышкан
солун чүгүлөргө оон номчуп билдир
ол боор. Чижээлээрге, октаргай
делгемерин чаалап алыр тазанын
биле совет болаш даштык эртем-
ниг чедишкенин дегеренгей
чырылп турар, кедээ ажыл-агый
эртемнерини, медицинаны, гео-
логияны айтыргаларыга хама-
арышкан чүгүлөргө оон номчуп ол
боор.
«Шыны» солунга Тыванын төгү-
зүң дугайында профессор Л. П.
Потапов, Х. М. Сефзулин, В. Ч.

Очурун, тыва дыл дугайында про-
фессор А. А. Пазыба, А. М. Бе-
лек-Баир, К. Х. Орзу, Е. Б. Сал-
ымма, Д. А. Монгушту, Тыва
литература болаш аас чогаалы-
н дугайында анык эртемчилер
А. К. Калзан, Д. С. Куулар, чо-
гаалчылар С. А. Сары-оол, С. Б.
Пюрбө, Ю. Ш. Кюкчегеш, А. Дар-
жаа болаш эртемниг база кул-
туранын өске-лаа ажылдакчылары,
ныч чүгүлөргө хейнү парлап ту-
рар.
Тывага улус өрөдигезини ай-
тыргаларыг уугу кичээниги
«Шыны» солун салып келген. Өй-
өйлеп үнүп турар педагогика
арынарыга мурнакчы дуржула-
ны, үлөргөргө башкыларыны ажы-
лып чырылп турар. Өрөдигезин
болгаш кижизиндеги чугула
айтыргаларыга харыларын
номчукчулар оон билдир ап турар.
Чижээлээрге, сөөлү чылдарга чо-
гаалдыг бижириниң дугайында
К. Х. Орзу, кичээл тургузуунуң

ионал литературанын типтирин-
га болаш чечектелип сайыра-
рынга уугу салдарын чедирген.
30 чылдарың эгизинде оон ары-
нарыга «Херэжген» деп сөстү тур-
гузар дугайында айтыргыны чо-
гаалышкан, ол-ла үдө орус дыл-
дан болаш оон дамчыштыр үлө-
гердеп алган сестерин дугайында
тайылбырларын солунга берип ту-
рган. Литература дымдык жанр-
ларын типтиринге, эш ылангыя
тыва дылга оон стилини типти-
ринге ол чугула рольду ойнаан.
Тыва литературанын язы-бүрү
жанрларын чогаалдарын «Шыны»
солун эй-не иделкейли-биле про-
пагандалап турар.
«Шыны» тыва дыл эртемниге
хамаарышкан элэн хей чүгүлөргө
ундурган. 1955 чылда тыва орфо-
графияны айтыргаларыга хама-
арышкан дискуссия оон арына-
рыга чурткан. Ол дискуссияга
Д. А. Сары-Бадыра, К. Х. Ор-
зу, А. М. Белек-Баир, Х. С. Адым-

Улуг-Хемнің улусчу контролёрлары Бистин даяныр күжүвүс

Районун улусчу контролёрларынын хураалы улам-а өзүп турар. Комитеттин штаттан дашкаар 6 килдистеринде 39 тусай эртемнигер, деисонерлер, партия, совет ажил-акчылары, партия-хуруне контролёрлар дузалаар 15 бөлүктөрдө болгаш постуларда нитини-биле 363 улусчу контролёрлар ажиллап турар.

Олар ажилчы чоннарнын калбас кезектеринде болгаш хой санын активтеринде дагынап, партиянын болгаш чакыткы директорларын күүсөлдөп даш партия, совет, ажил-агыл органдарына дузала-жып, хыналда ажилдарын чоруту-шап, оң күүсөлдөп, даштун бол-лугу чепин алып даш күжүн са-лып туралар.

Улусчу контролёрлар күрүнө планларын күүсөлдөп, бузулган-ге куралдарын улам дашуу-биле ажиллап, бүдүргөн продукцияны шынырып экижидер, чонун амырал-хандырып, салгы, ажил-ге чедирини ажилып экижидер, күрүнени болгаш күш-ажиалды са-гыла-туруму бийиктеп даш өс-кө-дөп чутула айттырларын сонут-тап, хыналдаларын чорутуу туралар.

Бо чутула ажил-херектерини мер-гежилди шиптирлерини тусай эртемнигерин, бүдүргө мунарыч-ларын, партия, совет, комсомол ор-гандарынын активтерини кириштирип, хыналдаларын бот-тут түнөлдөп чепин алып кол кичөөгөйи салып турар.

Хой-хей улусчу контролёрлар пар-тия-хуруне контролёрлар органдары тургустуну колгон үдөн бээр дузалаар бөлүктөр болгаш посту-ларда эки ажиллап, чонун улуг-дүндүктөп чепин алышат. Ил-дигарга Кара-Тал, Хайраканда партия-хуруне контролёрлар дузалаар бөлүктүн даргалары М. Таскый, Т. Сундуй, улусчу контролёрлар Сат Биче-оол, Олар Ажи, Кувалар Ма-шпалды, Тулун Хайды, Дашпыл-оол, Дадар-оол, прожестористер Д. Мылдык, Кара-оол болгаш өскө-дөп хамааржыр.

Олар чүгө-хой-нити ажилында эвес, а боттарынын оонашкан ажил-дарына үлөтөр-чижекте көргүзүп туралар. Чижээ, Олар Ажи өртүрү 100 хойа оонаштыр 100 хураган-нарын алгаш, колхозтун баштаар че-ринин шиптирини даштаар 7 хура-ганын немелде төлөйгө алган. Эш Олар Ажи хой ажилында харым-салга чок, оң оордан самчылган турган Каа-оол дээрин илереткен, ол 2 хойун төлөткөдөр чепин алган. Болхозта малдын үчтү, өтсүл-дүр, мал ажилында харымсалга чок чоруктарынын түнөлдөп апрель 30-де Жланов атты колхозтун баштаар че-ринин хураалына чутулаагып көр-гөт, тозаргай хемчеглерин алган. Оң союнда байтал экижээт.

Комитеттин штаттан дашкаар ин-спекторлары эштер Докучин, Бу-нин, Койбу, Черепанов, М. Кызыл-оол, Ф. Пономарев, Я. Доржу болгаш өскө-дөп штаттан дашкаар килд-истерин, партия-хуруне контро-лёрлар дузалаар бөлүктөрүн ажи-алды болгаш азы-буру хыналда-ларга, рейдлерге э-не илөкөйгө ки-ришип, оларга бийлиги смелерин берип турарын база демдегээр чү-гү.

Маана холбаштыр чангыс чижек-тен көргүзгөн ораалык көрөй. Штаттан дашкаар мал ажилынын талазы-биле килдистин (эргелекчи эш Докучин) инициатива-биле ра-йондун колхоз, совхозтарында мал ажилынын байдалын талазы-биле март айга массалык хыналданы чо-руткан. Оң түнөлдөп көзө ажил-агылдын тусай эртемнигеринин киришкени-биле комитетке чутула-

жып көргөш, мал ажилында ажил-агыл эвес, харымсалга чок чорук-тарын, үчтү, өтсүлү сандаргайын тозаргай ижереткен. Бо талазы-биле дашкан ажил-херектерге харымсал-га чок болуп турган чангыс ажил-дакчыларын шынырып сагынырып, бурутулг кижилерин шынырып хем-чег алырын дашкан. Чер-теге дуза-лар бөлүктөрүн, постуларын ки-чөөгөйин четкестерини уутууларынча угандырган. Оң түнөлдөп район-да малдын өлүп чорутуу чорутуу эр-тен чылдардан өскөдөп, малдын чаш төлүн камтап алып ажилга эки-жилетер бар болган. Эрткен чыл-дын, август 1-ге байтал-биле дөмө-дүргө, 1984 баштап, хураган, 760 баш хаан оолдары, 219 бызаа хой камталган алдынтан. Малдын өлүп чорутуу чорутуу ол-ла үс-биле дөмөдүргө: боа малга 515 башка, хой, өш-күгө 1371 башка, хаанга 432 баш-ка кудулаан, азы эрткен чылдын бо үс-биле дөмөдүргө малдын өлүп чорутуу чорутуу 64 хуу азыгөй берген. Ол дөмөдө херек кырында эки түн-дө-дир. Бо ажил-херектерге улус-чу контролёрлар боттарынын улуг-хурун база кириген.

Оң шыккан комитеттин штаттан дашкаар инспектор эш Пружийн «Күш-ажиалды хосту» колхозта уксаажылды ажилынын байдалын, сут заводунда суттун үсүрүн тозаралып турарын, оң шыныры-нын дугайында айттырларын көр-дүргөш, хыналдалар чоруткан. Коми-теттин механизация килдиси (эргелекчи эш Пономарев) «Улуг-Хал» совхозта техниканы ажиллап турар-нын дугайында, мал ажилын ме-рияттаар сорулганы «УТКА 25 чыл» совхозта күүсөлдөп турар-нын дугайында хыналдаларын ол чедерде партия-хуруне контролёрлар

дузалаар бөлүктөрүн киришкени-биле чоруткан. Оң түнөлдөп тех-никаны кам чок ажиллап, техни-каг ажаалданы чорутуу үс-шаанда чорутуу болгаш өскө-дөп улуг чет-кестерин илереткен, ол четкестерини чылдарынын хемчеглерини ме-ханизаторларын хураалына чутула-жып, бурутулг кижилерин харым-салга кириген. Ажилды экижидер-инин немелде хемчеглери чоруту-турар.

Бо чылдын бирги чартында улус-чу контролёр ажилында э-не илөкөйгө киришкен эш Таскыйын ра-йондун инициатива-биле, эш Биче-оолду хаа пагы-биле шааннап. Колхозчу контролёр Дашпыл-оолду эки ажи-алды өөрүп четкестеринин илерет-пишкан, оң илөкөйгө хой-нити-чи ажилын күш-ажиал дептеринге кири бижири дугайында тусай до-таалды республиканын партия-хуру-не контролёрлар комитети хулап алган. «Күш-ажиалды хосту», «Жанов атты колхозтарын», «Най-рал», «УТКА 25 чыл» совхозтар-ын удурутчуларын эштер Дугу-Серен, Доржу-Сумба, Алай-оол, Бошар-оол, Санчай-оол олар улусчу контролёрларын ажилында текти-мек эки көргүзүп турарын оонап демдегээр чүгөт.

Чамдык чедикшиктер-биле чер-гелештир, партия-хуруне контролёрлар дузалаар бөлүктөрүн болгаш посту-ларын ажилында улуг четкестер-дин бар айтса чорутуу. Оларын чам-дыктарын хураалына ама-ла эвеш. Чамдык бөлүктөр болгаш посту-лар ботунга берген эргелерин че-дир ажиллап, көзө ажил-агыл бот-тутулузун чутула айттырларын хыналданы дашкаарлап, чет-кестерини чылдарынын хемчегле-рин албай турар чүүлдер бар.

Партия-хуруне контролёрлар ра-йон комитети болгаш чамдык пар-тия эге органдары дузалаар бөлүктөрүн, постуларын кижигу-нерин, илангы оларын даргаларын шилип алырчы ама-ла четкес ки-чөөгөй салып турар. Ичтанган чам-дык бөлүктөрүн кижигунеринде илөкөй чок азы азы-буру чыл-за-налар-биле дөмөдөп ажиллап ойна-лар, таварыла болуп кириген кижилер бар. Бо четкестерини чылдары талазы-биле хемчеглерин партия эге органдарынын, партия-хуруне контролёрлар район комитети ам ап турар.

Комитет болгаш ама дузалаар чамдык бөлүктөр нитинин соци-алистик өнүгүшүн камтап, шыны-рым камнап, продукциянын шыны-рым, бар куралдарын ажиллаары ыккан чутула айттырларга ама-ла кошкы кичөөгөй салып турар. Социалистик өнүгүшүн камтап, даш ажилдакчыларын харымсал-галын ама-ла бештейт турар.

Оң түнөлдөп салгы-кооперация шугурунда өрө-самчылдар чар-тык чылда 68 муң рубль ажа бер-ген. Чамдык колхоз, совхозтар суттү кирди, килдасын белик кылып у-жааган, эрткен үс 2088 рубльдин штрафин төлгөн. Райондун колхоз, совхозтарында машина-техникага чам чок, оң ажаап карактап, бу-дүрүчүлүг ажиллап болгаш өскө-дөп ажил-агыл эвес чорутуу, кү-рүнени сагыла-туруму каржым-биле үрөүр фактылар бар.

Ол бүтү болгаш өскө-дөп четкестерини чорутуу үс-шаанда чылдары. СЭКП ТН-нын март Пленумунун ка-зө ажил-агыл улам ийи хөгжү-дөр талазы-биле сонгарлаттымас хемчеглерин чедикшиктер ботта-дырында хой чүүлдерин райондун улусчу контролёрлары моон сонгар-лаа кылып.

Р. ХУНАЙ-ООЛ.
Улуг-Хем районда партия-хуруне контролёр комитетинин даргазы.

Пропагандистер курузу доозулган

Бистин республиканын пропаган-дист кадрларын барык ийи негелде курстуг өрөдигеи августун соолуг чартында Кызылга болуп эрткен. СЭКП төөгүзүн, философиянын, по-литиктик экономиянын болгаш эртем-дик коммунизмин үнөлдөрүнүн талазы-биле дөмөдөп лекцияларын пропагандистер дашынаптар. Оң а-гыла «Чел чыл планын баштайгы түнөлдөп болгаш чаа беш чыл пла-нында Тыва АССР-нин экономика бол-гаш култура хөгжүлдөдөр соору-галарын дугайында» «СЭКП Тыва обкомунун бирги секретары С. К. То-каний», «Биология эртемине байдал-амы дугайында» Тыва АССР-нин Ми-нистрлер Чөвүленин даргаларын бири ораалчызы В. А. Соколовтун лекциялары курстуг кирижидерини илуг сонугалын болдурун.

СЭКП Топ Комитетинин проба-дүтүн кижигунери республиканын пропагандистер курстун ажилына база киришкен. Чижээ, дөмөдөп байдалын дугайында В. П. Матвее-нин, Аминин, Африканын болгаш Латин Американын улустарын на-ционал-хосталгалыг шипчээкшинин амгы үс-чадазын дугайында Р. В. Ваткин, философиянын амгы үс-дөп кол-кол айттырларын дугайында В. А. Байдалов, коммунист тургу-ушкунун удуруттурун эртемниг принциптерин дугайында, ажилга дөмөдөп стилдин дугайында база ий берген.

партиянын болгаш чонун чангыс эвини дугайында СЭКП ТН-нын ча-нында Нитилде эртемнигерин ага-демиянын аспиранты Ж. Т. Топенко олар лекциялар номчаа-нар.

Тыванын эртемдери, башкы-лары, улус ажил-агылнын түс-түс адырларын харымсалгалыг ажил-дакчылар курстуг ажилында база илөкөйгө кирип, азы-буру тема-ларга лекциялар болгаш илөкөй-лерин кылган.

Республиканын партия органи-зациянын идеолоттук ажилынын амгы үс-дөп соорулаларын дугайында практиктик лекцияларын, илөкөй-лерин курстун кирижидерин кылып берген. Идеолоттук ажилдын тала-зы-биле республиканын партия органи-зациянын соорулаларын дугайында СЭКП Тыва обкомунун сек-ретары К. С. Шойтунун, «Ажилды чоннарны кижигилер талазы-биле СЭКП-нин ажил-чорудулаа» деп темага партия обкомунун пропаган-да болгаш агитация килдистин эрге-лекция Ю. Л. Арапчинин илөкөй-лерин пропагандистер улуг сонугал-ды дашынаптар.

Тыванын пропагандистерини курстуг бо өрөдигеи организастыг белик дөмөдөп эртип, оң кириж-кичидерин билин база практиктик мергежил беддеринге улуг илө-дөдөр стилдин дугайында база ий берген.

Мынчаар шыгжап болбас

Улуг-Хем районун «Улуг-Хал» совхозунун төп кудукузунда ла-рек бар, оң артында склад болуп турар. Эрткен дүшкөн улус оңу агы-чел склады кылдыр бодары черге билинбир.

Ол агы-чел склады эвес, совхозтун аар-саар чүе сугар сарайы-дыр. Аааа барган кижигунер-доозунда бодары берген. В. И. Ленинн тураскаалын курга каар. Ол тураскаалды совхоз Крас-ноярск хоорайдан улаа өрөк-биле садып алган, оң бээр үс чыл эрткен. Улаа баштыгынын тураскаалын совхозтун сунурунда чо-нуң хой чылдыр черинге азы клуб, школа чамына-лаа тургузуп каан болза эки турган.

Ажилчыларын чутуу-биле алыр, совхозтун төвүндө саб-се-серик кылган, аааа тургузуп турган, а херек кырында саб-даа кыл-дынмаа, тураскаал сарайда урелип чидар. Кургунун хөрөңдүн үндүрүп турган садып алган, улаа баштыгынын тураскаалын мын-чалдыр шыгжап болур бе?

К. УРАНГАЙ.

„Маана В. И. Ленинге тураскаал турар“

Коммунист партиянын болгаш Совет курунун үнөлдөкчизи В. И. Ленинн туртутууге-ле тозан хар карлаанга тураскаал-кан Кызыл хоорайдын ажилчы чоннарнын жигежиги 1960 чылдын апрель 22-де хоорай партияга болгаш ама-ла сактып чорутуп мек. Оңу канчал чорутуп боор, чүгө дээрсе улус баштыгынын, башкынын туртутууге-ле мурт тозан хар карлаанга тураскаал тургузарына холбашкан митинг-дир.

Оң бээр беш чыл ашкан, В. И. Ленинн туртутууге-ле 95 хар-лашын демилгалды бую кижигунерге демдегел эрттирген, ту-раскаал ама-лаа тургустунмаа. Кызыл хоорайдын партияда «Маана В. И. Ленинге тураскаал турар» деп алган үжүк-биле ошол би-жежик башкыларын кызылкар тун бир киши, баштыгынын ту-раскаал кедер тургустунарын күзүп турары билинбир. Оңу чүгө кылдылар эвес, ырк-ураактан келген кижилер нокчуп турары чу-гаажок.

Тураскаалдын түр фундаментини доктаал-шиптир чокта тур-густунмаа болбай, ол доктаалды Тыва АССР-нин Култура ми-нистерствонун күүсөдөр бую келбээ бе?

А. АЛДЫН-ХЕРЕЛ.

Парлаттынмаан чагааларнын изи-биле

Иосиф Гостинов моон мурнууда Сүт-Хал рабкоопка ажилдап турган, самчылдап кылып, шиптирлп чорашан. Херзэн эрттирген соонда, Таңды районун «Тимелге» совхозунда рабкооптук ажил-агыл эргели-чимин кирип алган. Элэн ур ажилдаан соонда, рабкооп баштаар чери оңу словая эргелекчиинге база төмүлгөн. Гостинов рабкооптук ийи кол черини эргелекчи апаргаш, ажилга улус кирип алырда, бодунун көр-гөт-биле кирип ап, словаяга надыан баштаар бодунун база нады-нын төрөлдөрүн кирип алылаанын болгаш ховар барааннар келирге, бодунга ап, төрөлдөдөр садып турарын илеретип, бижинчи Начын-оол редакцияга чагаа бижээт.

Редациянын чоруткан бижининг респотребсоюзтун баштаар черини даргаларын ораалчызы А. Намзынын харымсалга болза, совхозта раб-кооптук ажилын респотребсоюзтун баштаар черинге чутулаанып көргөш, рабкооптук баштаар черини даргаз Доржуа шыгыны хемчег хүлөткөн болгаш ол рабкоопка кадр дугайында айттыгы доран сайгарып ивөрүн ажаа даасан.

Чурунта: М. Таскый.

Штаттан дашнаар килдис

Районун партия-хуруне контро-лёрлар комитетинин чанында мал ажилынын штаттан дашкаар килди-ни эвешен кескү ажилдарын чорутуу келген. Ажил-агыллар бүрүзүнө мал ажилын, кажааларын болгаш малчыларын чуртаар бажы-нарын байдалын, мал чедирини белекелен болгаш шыгжаала-зын база ажил-агылдарын бүдүрүп турар продукциянын шынырын, малчыларын амырал болгаш културлуг хандырып шыныгып хыналдага тургузуп деп сорулганы килдиси ботунун мурнуна салган. Штаттан дашкаар килдистин кижигу-неринде ажил-агылдарын килди-ни даш айттырларын арга-суме-ини берип, шиптирлерин үдүрүп шылаар дуржулгалыг, тусай эртем-ниг ажилдакчылар: мал аарыла-рында удуу демсел чорутар ста-циянын начальниги А. Кузьмин, мал секторун черин директор Б. Митю-ков, саржаа заводун директор Р. Ножкина, белекел контролёрлар директор Койбу болгаш эргеле-дик зоотехник В. Пружий шыккан

Партия-хуруне контролёрлар дуза-лаар бөлүк «Найрал» совхозтун Кара-Тал салбырына ам тагыт-ла бир чыл ажиллап тур. Оң беш килди составтыг бөлүктү, оң беш кижигу-нүгү ботурун партия эге органи-зациянын эртен чылдагы өтсө-сонгулалап хураал бадылаан. Пар-тия секретарынын ораалчызына болгаш партия-хуруне контролёрлар дузалаар бөлүктүн даргазына мени сонгаан.

Контроль бөлүгүн ажилын баш-тай чүдөн эгелдери, чүчү кылыр, канчаар ажилдаар берге хевирлп болуп турган. Ичтанган хамкынтын мурнунда «Партия-хуруне контро-лёрларын, дузалаар бөлүктөрүн болгаш постуларын», «Жомомолчу прожесторун» дугайында саалыр-ны кол удурула болгаш, район-дун партия-хуруне контроль комитет-инин, партия-хурун хун бүрүлгө удурулазы-биле ажиллап кирипкен бис.

Дузалаар бөлүктүн кижигунерин ферма, бригада бүрүзүнө хулаал тургускаал, ай санына план даштаар ажиллап келдиин. Бөлүктүн чорутар ажил планын баш-тай ботуууста, а оң соонда пар-тияга коллективизм-биле хугурун ап турар бис. Илгир план бистин ажил-чорудуламыска дорт удурула-га болуп турар.

Ажил-агылдын даштаар хыналда-ларын кылдып, организастыг ажил-дарын чорутуп турганымыс луту-на, дуржулгалык улам-на байып, ажилга дилим болгаш сагымыр.

өскө-дөп кижилер хаара туттулган. Ботунун ажилында килдиси ажил-агылдарда активтерге, илангы мал ажилынын тусай эртемнигеринге дагынап, ай, квартал бүрүзүнүн түнөлдөрүн үдүргөш, чорутар хемчег-лерини элчегип планын бадылап ал турар. Четкестер болгаш мал ажилында чорутуу чок чүүлдер илө-көйгө, айттырчы ажил-агыл-агыл-ын удурутчуларына чилин-биле тургузуп, азы мал ажилынын ажил-дакчылары-биле хураал болгаш бе-седарын чорутуп турган, дарый хемчеглерин ап турар.

Эрткен кыжын кыштагашкын-нын чоруп турарын, бүтү ажил-агылдарда малдын күш-дегилдөөн хыналдан. Кыштагашкын үзүндө ажил-агыл эвес чорутуп көргүзүп, мал чедирини шыг ажиллап турган. «Күш-ажиалды хосту», «Х Улуг хураал» колхозтарын удурут-чуларына килдистин талазында шыныгы сагынырып берген. Кыштагашкын айттырчы партия-хуруне контролёрлар комитетинин хураалына бүтү ажил-агылдарын

удурутчуларын болгаш кол тусай эртемнигерин чалап алгаш чутула-лашкан. «Улуг-Хал» совхозка ха-рымсалга чок чоруткан малдын чут-дап өлүп турганын комитеттин хура-алына көргөш, совхозтун кол зоотех-нигин, мал экинчин, ажил-агыл эвес салбыр даргаларын шыныгы хемчег ап, чедирин каража-когарал-ды бурутулг кижилерин төлөдир алырын совхозтун дирекциясына сумелгөн.

Улуг кичөөгөйин килдиси мал ажилында үчтү болгаш өтсүлүн хыналданыч угандырган. Чүгө дээрсе багы тургустунган үчтү бол-гаш өтсө хой-нитини болгаш кү-рүнени малын төгөдөрлөргө орту-ту ажиллап болгой. Үчтүн шыла-ны аржаак сандаргай чорутуу

«УТКА 25 чыл» совхозтун Ак-Туру салбырын илереттген. Оңу база комитеттин хураалына чу-гаалашкан, байдалды экижидер хем-чеглерин чоруткан. Мал ажилына болуп турган ажил-агыл эвес чорутарын чорутуу үзүндө аил-ча-зап келгени, мал санын өстүреринге,

оңу продуктулуг чорутуу белидип, кү-рүн мурнуна хүлөлдөдөр чедикшиктерн күүсөдөрине эки сал-дарыг болган.

Амгы үдө штаттан дашкаар кил-дис СЭКП обкомунун V пленуму-нун шиптирлерини күүсөлдөп, база бир чутула удуру-дулаагы ажил-агыл чорутуу планын комитеттин хура-алына көргөш, совхозтун кол зоотех-нигин, мал экинчин, ажил-агыл эвес салбыр даргаларын шыныгы хемчег ап, чедирин каража-когарал-ды бурутулг кижилерин төлөдир алырын совхозтун дирекциясына сумелгөн.

Улуг кичөөгөйин килдиси мал ажилында үчтү болгаш өтсүлүн хыналданыч угандырган. Чүгө дээрсе багы тургустунган үчтү бол-гаш өтсө хой-нитини болгаш кү-рүнени малын төгөдөрлөргө орту-ту ажиллап болгой. Үчтүн шыла-ны аржаак сандаргай чорутуу

Дузалаар бөлүк

инициативтиг чорук күштедип тур-ар аларган. Ажилынын кол-ла-уламышкын чүгө хыналдалар кылды каары-биле, четкестер илө-дөп каары-биле кыштагашкын-майга илеретип алган четкестерини чылдарынын, хыналда буруу даштун, боттутуу үс-түнөлдөп бол-гаш турарынча угандырган бис.

Майда малдын раш төлүнүн бай-далын хыналдыс. Малчыларга контролёрларын демдегел дептер-чир турган. Хыналданы кажан чо-рутканын, оң түнөлдөп чүч илө-дөдөр, кандыг санал бергенин ол дептерге демдегел аар болгаш да-раазында контролёрлар оң күүсөлдө-дөр база хынал көр. Малдын чаш төлүн бүрүн камтап алып база доруктар талазы-биле малчылар-нын харымсалгалын беддеринге ол чорутуу ужуру-дулаагы болган.

Мал чедирин болгаш олар шөл-дөрүн камып ажилдарынын хы-налданын база чоруткан.

Четкестерин илереткен, ол ажил-ды харымлап турар эштерге боту-вус сагынырып бээр бис. Чамдык эштер бири, ийги сагынырып-би-ле ажилды эле тургузуп ап турар. Ичтанган чамкын оң сагыны-рылгандар чорутуу түнөлдөп үнөлдө-дөр, четкестерин уламчыл түзүп бээр. Мында таварылаа айттырчы улам шыгыны-биле көзүрүп, чо-гуур организастыгларын мурнуна

шиптирлөү кылдыр санал кирип кээр бис. Молдурга кадарымыс Хо-валыг Бийлаан-оол арагалан, нити-нин мал ажилына харымсалга чок чорутуу көргүзүп эгелдөн. Илгир чо-руттуу бодурабын оң бодунга кон-тролёрлар ийи улаа сагынырган. Ичтанга-лаа Бийлаан-оол оң чо-гуур түнөлдө үнөлдөп болган.

1 тонна сиегени арагага салын ижиккен. Бистин саналыстыг ду-гаар Бийлаан-оолга ол сиегени тө-лөтүшкөн, оң бодун мал ажилын-дан үдүргөн болгаш херзэн эш-хурунун сундуга көргөн.

Бызаа ажаакчызы Тулун Мар-тыг бистин ийи улаа сагыныдыр алган. Ол, бызааларын эш каап, арагалай бээр турган. Эш Мартыг оң четкестеринин, ам эки ажил-дап турар.

Чакыс хову ажилдарынын үзүндө дөрт улаа хыналда кылган бис. Хыналда бурунунда илөдөр четкес-терин ол-ла доран чылалып ап турдуус. Механизатор Кыргыс Уй-

нук-оолдун трактору белек эвес, ажил чок турда, оңу септешкен, ажилче кириген. Тракторист Жуков 4,5 га чери кылды аңдарганы илереткен, оңу каптап кылдырткан. Үзүрүн чаштырылазына шынар чок ажилды илереткен, оңу эдил каазаа.

Июлда малдын чартык чыл үч-дүгө хыналда чоруткан. Малчы-ларнын боттарынын буруу-ла-биле чиктиден малдарын оларын бот-тарына төлөдир хемчеглер алдын-ган.

Бистин бүтү-ле ажилымыс ажил-агыл, култура тургузушкунун чедикшиктерин өстүреринче уган-ган. Ам мал кыштагашкын-майга белекелди, дүжүт ажаап алымышкын хынал турар бис.

М. ТАКСЫЙ,
«Найрал» совхозтун Кара-Тал салбырында партия-хуруне контролёрлар дузалаар бөлүктүн даргазы.

Шүшпөң чорун

инизаторлар суралгаларына өлөжүн ажилдаган. Комбайнер негелде тур-гузарган, — ол комбайны «Сельхоз-техника» Чабазанда салбыр се-дөткөн-биле болгаш, ичтанган оң үз-үрүн ол салбыр эде кылып уду-рутулг — деп харым-биле кол и-жер кылдырларатынын турар. Ди-рекция ылаар телефонла-ла турар, оңу кым-даа келбээ. Ам та каш хун эртер чүе ийи.

Кукуруза ажаап алымышкынды байдал база багы. Кукуруза ажаар комбайнер үрүлчү урелип турар, а сооурт машиналар чедиле, үнөлдөп шөгү-ле алаа халас эртин турары көүлөдөн, Август 19-та ногаан масса кестирип турар 4 комбайнга чүгө 2 самосвал бижылгалатынган. Кукуруза сооурттары олар аракта-ла чедиле, ичтанган 2 комбайн алаа турар хурун. Август 20-де 5 комбайн хура үрелгенден ботун хуа ажил кылдырмаан. Ийи-бээр чедир машина тургускаалына ком-

байнерлар бажынычыне баарда, ажилга келди, хой шөгү-лөп чиди-рп турар.

Салбыр эргелекчи эш Маадыр-оол ажил-херекти кошкык удурутуп турар, ажилдакчыларда негелдени сулуктап, Механик эш В. Семенов, трактор-чор бонгаалык бонгадир эш С. Маковкин ажаап алымышкын ала-чылгаарлазын-биле ко-рүп

„Шын“ солунунун 40 чылынга холбаштыр

Пропандистин башкызы

«Шын» ариннары дамчытыр конун ортузунга партияны агитация ажилын пропагандисттер агитаторлар, пропагандисттер ургучу чорудур турар. Пропандисттерге, агитаторларга хун бүрү боттут дузаны «Шын» доктаамал берип турар.

Ылаңгыя партиянык кезежк өөрөдигелеринге ажитлаар материалдарны «Шын» ариннарынга доктаамал ундурп келгени улуг рольдот болуп турар. «Шын» амгы үезде хоорайда-даа, суурда-даа улуг, биче кижилеринк доктаамал номчуур солуну апарган.

«Шын» ариннарынга пропагандисттерге ажит-дузалагы темаларын партия өөрөдигелери эгелээр-биле холбаштыр парларын ажитыгы болуп турар. Партия өөрөдигелеринин тус-тус айы-биле материалдарын болгаш марксизм-ленинизмдин өөрөдигелеринге хамаарышкан темаларын, ол ышкаш «Партиянык жанын» журналдын материалдарын хойу-биле парларын кончуг ажитыгы болуп турар. Ол ышкаш делегей байдалын, төөгү талазы-биле материалдарын хойу-биле парларын негетинип турар. Өөрөдиге материалдарын аргалык болза тускай темалар кылдыр парлар ундурери кончуг күзөңгү болуп турар. Чүге дээрге, ам партиянык кезежк школаларын тус-тузунда 2-4 чылдарда уламчылап өөренир апарганда дузалаар материалдарын ыңчаар парларын кончуг ажитыгы. Ол ышкаш төп солуннарын кутула материалдарын очулдуруп парларын калбартыры кутула болуп турар.

«Шын» ариннарынга мурнакчыларын арга-дуржулазын кал. бартын парларын база чутула болуп турар.

В. ДАГБЫШ.

Кызыл бижиктиг „Шын“

Суму секретари, анык оол Дон-гак Балдаңнын аялы Улуг-Хара-ган баарында күзөгте турган. Биле катал оон өөнге кире бердим. Ол кызыл бижиктиг саазын туудуп алган оолур.

Өөмчө халып келгеш, кызыл бижиктиг солун дугайын угбамга чугаалап бээримге, ол ону база-ла аажок сонургулап дыңнааш, оон номчулур кылдыр өөренир дри күзөңгү илеретти.

Бижикти өөренип эгеледим.

Дөрт, беш кезежк эрткен соонда кызыл бижиктиг солунун үжүктөрүн багытыр үжүктөптер апардым.

Бир ай ажит үе эрткенде мени номчулур, бижик турар кылдыр Балдаң өөрөдип каан. Оон эгелээр-ле «Шын» солуну чыгыдып ол, ону салдынкыпас солуну кылдыр номчулур, чурттал чор мени.

М. ДОКУР-ООЛ, Чөөн-Хемчик районун «Тыва» союзунун ажитчыны.

Санттып тур мен

Тывага баштайгы типографияны 1924 чылда организастан чүе. Оон директору Д. М. Кузнецов турган. Ыңчаарда орус дылга «Красный пахарь» деп, 1925 чылда моол дылга «Унэн» деп солуннар унуп турган. Ол солуннар, ылаңгыя «Унэн» кончуг эвээш сангыч унуп турган. Мени типографияже комсомол чоруткан. Баштай өөренип өрүкчү бооп турдум.

1930 чылда тыва бижик тыптып келген соонда, латин үжүктөр база чедип келген.

Моол дылга унуп турган солун орнунга «Шын» тыптып келген. Ону ундурери А. А. Пальмбах организастан турган.

В. РАКОВСКАЯ, писатель.

Өөрөдигениң бүдүүзүндө

Урутларын амыдыралынга өөрүшкүдүг, кайгачык холугу чай ам эркен. Ыңчалаа-даа бистик школаларымыс ол эки үсүңгү кааң хуннерин чөп ажитлап, чайгы дыштанымгазын бүтү дургунда сугга эштип, хунге дадыгып, көктүг-шыктыг алаактарга селгүстөп, канчаар ойнаваан дээр. Төрөн черинин бойдузун өөренип көөрү-биле ырак чоруктут похотарже унуп, тайга-сыннар кырын кезип, дагыг черлеринк каас-чараш чурумалагы шапкын хемерин кезип чораш, хойну билип ап, школага өөренип чүдүдери херек кырыла тола көргөнер.

Бай-Тайга, Барым-Хемчик, Чөөн-Хемчик районнарынк девискээринде кышпаалар кыры, өзенер ишти таварымр калыр-берт оруктарыг солун маршуттут турисч похотарга чоруп чорашын Кызылдың школаларынк өөреникчилери сеткил ханган өөрүшкү-биле чугаалап турарлар. Олар ол чоруп чораш, чер-черде сургажаан тускай аттыг черлеринк дугайында солун чүдүдери улуг улустан дыңнап, хоочун чурттакчыларынк чугаазын кыдырааштарыга бижип алганнар.

Чүдө дыштанымга-биле кызыгаарлаттын болбас дээрин урутар эки билерлер. Ыңчаагаш олар өг-бүдөзінде ада-несинге шыдаар шаа-биле дузалагып, лиянтге ажитыг ажиталарын кылааннар.

Чөөн-Хемчик районунк девискээринде кышпаалар кыры, өзенер ишти таварымр калыр-берт оруктарыг солун маршуттут турисч похотарга чоруп чорашын Кызылдың школаларынк өөреникчилери сеткил ханган өөрүшкү-биле чугаалап турарлар. Олар ол чоруп чораш, чер-черде сургажаан тускай аттыг черлеринк дугайында солун чүдүдери улуг улустан дыңнап, хоочун чурттакчыларынк чугаазын кыдырааштарыга бижип алганнар.

Чүдө дыштанымга-биле кызыгаарлаттын болбас дээрин урутар эки билерлер. Ыңчаагаш олар өг-бүдөзінде ада-несинге шыдаар шаа-биле дузалагып, лиянтге ажитыг ажиталарын кылааннар.

Чөөн-Хемчик районунк девискээринде кышпаалар кыры, өзенер ишти таварымр калыр-берт оруктарыг солун маршуттут турисч похотарга чоруп чорашын Кызылдың школаларынк өөреникчилери сеткил ханган өөрүшкү-биле чугаалап турарлар. Олар ол чоруп чораш, чер-черде сургажаан тускай аттыг черлеринк дугайында солун чүдүдери улуг улустан дыңнап, хоочун чурттакчыларынк чугаазын кыдырааштарыга бижип алганнар.

Чүдө дыштанымга-биле кызыгаарлаттын болбас дээрин урутар эки билерлер. Ыңчаагаш олар өг-бүдөзінде ада-несинге шыдаар шаа-биле дузалагып, лиянтге ажитыг ажиталарын кылааннар.

Чөөн-Хемчик районунк девискээринде кышпаалар кыры, өзенер ишти таварымр калыр-берт оруктарыг солун маршуттут турисч похотарга чоруп чорашын Кызылдың школаларынк өөреникчилери сеткил ханган өөрүшкү-биле чугаалап турарлар. Олар ол чоруп чораш, чер-черде сургажаан тускай аттыг черлеринк дугайында солун чүдүдери улуг улустан дыңнап, хоочун чурттакчыларынк чугаазын кыдырааштарыга бижип алганнар.

Чүдө дыштанымга-биле кызыгаарлаттын болбас дээрин урутар эки билерлер. Ыңчаагаш олар өг-бүдөзінде ада-несинге шыдаар шаа-биле дузалагып, лиянтге ажитыг ажиталарын кылааннар.

Чөөн-Хемчик районунк девискээринде кышпаалар кыры, өзенер ишти таварымр калыр-берт оруктарыг солун маршуттут турисч похотарга чоруп чорашын Кызылдың школаларынк өөреникчилери сеткил ханган өөрүшкү-биле чугаалап турарлар. Олар ол чоруп чораш, чер-черде сургажаан тускай аттыг черлеринк дугайында солун чүдүдери улуг улустан дыңнап, хоочун чурттакчыларынк чугаазын кыдырааштарыга бижип алганнар.

Чүдө дыштанымга-биле кызыгаарлаттын болбас дээрин урутар эки билерлер. Ыңчаагаш олар өг-бүдөзінде ада-несинге шыдаар шаа-биле дузалагып, лиянтге ажитыг ажиталарын кылааннар.

Чөөн-Хемчик районунк девискээринде кышпаалар кыры, өзенер ишти таварымр калыр-берт оруктарыг солун маршуттут турисч похотарга чоруп чорашын Кызылдың школаларынк өөреникчилери сеткил ханган өөрүшкү-биле чугаалап турарлар. Олар ол чоруп чораш, чер-черде сургажаан тускай аттыг черлеринк дугайында солун чүдүдери улуг улустан дыңнап, хоочун чурттакчыларынк чугаазын кыдырааштарыга бижип алганнар.

Чүдө дыштанымга-биле кызыгаарлаттын болбас дээрин урутар эки билерлер. Ыңчаагаш олар өг-бүдөзінде ада-несинге шыдаар шаа-биле дузалагып, лиянтге ажитыг ажиталарын кылааннар.

Чөөн-Хемчик районунк девискээринде кышпаалар кыры, өзенер ишти таварымр калыр-берт оруктарыг солун маршуттут турисч похотарга чоруп чорашын Кызылдың школаларынк өөреникчилери сеткил ханган өөрүшкү-биле чугаалап турарлар. Олар ол чоруп чораш, чер-черде сургажаан тускай аттыг черлеринк дугайында солун чүдүдери улуг улустан дыңнап, хоочун чурттакчыларынк чугаазын кыдырааштарыга бижип алганнар.

Чүдө дыштанымга-биле кызыгаарлаттын болбас дээрин урутар эки билерлер. Ыңчаагаш олар өг-бүдөзінде ада-несинге шыдаар шаа-биле дузалагып, лиянтге ажитыг ажиталарын кылааннар.

Чөөн-Хемчик районунк девискээринде кышпаалар кыры, өзенер ишти таварымр калыр-берт оруктарыг солун маршуттут турисч похотарга чоруп чорашын Кызылдың школаларынк өөреникчилери сеткил ханган өөрүшкү-биле чугаалап турарлар. Олар ол чоруп чораш, чер-черде сургажаан тускай аттыг черлеринк дугайында солун чүдүдери улуг улустан дыңнап, хоочун чурттакчыларынк чугаазын кыдырааштарыга бижип алганнар.

Чүдө дыштанымга-биле кызыгаарлаттын болбас дээрин урутар эки билерлер. Ыңчаагаш олар өг-бүдөзінде ада-несинге шыдаар шаа-биле дузалагып, лиянтге ажитыг ажиталарын кылааннар.

Чөөн-Хемчик районунк девискээринде кышпаалар кыры, өзенер ишти таварымр калыр-берт оруктарыг солун маршуттут турисч похотарга чоруп чорашын Кызылдың школаларынк өөреникчилери сеткил ханган өөрүшкү-биле чугаалап турарлар. Олар ол чоруп чораш, чер-черде сургажаан тускай аттыг черлеринк дугайында солун чүдүдери улуг улустан дыңнап, хоочун чурттакчыларынк чугаазын кыдырааштарыга бижип алганнар.

Чүдө дыштанымга-биле кызыгаарлаттын болбас дээрин урутар эки билерлер. Ыңчаагаш олар өг-бүдөзінде ада-несинге шыдаар шаа-биле дузалагып, лиянтге ажитыг ажиталарын кылааннар.

Чөөн-Хемчик районунк девискээринде кышпаалар кыры, өзенер ишти таварымр калыр-берт оруктарыг солун маршуттут турисч похотарга чоруп чорашын Кызылдың школаларынк өөреникчилери сеткил ханган өөрүшкү-биле чугаалап турарлар. Олар ол чоруп чораш, чер-черде сургажаан тускай аттыг черлеринк дугайында солун чүдүдери улуг улустан дыңнап, хоочун чурттакчыларынк чугаазын кыдырааштарыга бижип алганнар.

Чүдө дыштанымга-биле кызыгаарлаттын болбас дээрин урутар эки билерлер. Ыңчаагаш олар өг-бүдөзінде ада-несинге шыдаар шаа-биле дузалагып, лиянтге ажитыг ажиталарын кылааннар.

белеткеп каан. Класстарынк болгаш коридорларынк иштик делегелге-каасталгаларын ам дээр-инде кылбаан. Өөреникчилер шупту чыгып келирге комсомол комитети база дружина советинк киржилгези-биле тускай болукту тургускаш, башкыларынк башталгыч-биле хоорайнык школаларын кезип көөрүн олар планнаан. Ыңчаагаш эң эки деп көргөн школаларынк каастала-талазы-биле дуржулганын бодунуң школазынга ажиталарлар.

Бо чылын аяа ажитлаар башкы кадрларын дугайында школалык директору Лидия Сергеевна Новикова мынчаар чугаалап турар: «Бистик башкыларынк составы колдуунда-ла ийрүк-кү хевээр. Олар улус өөрөдигелеринк шуптумуга хой чылдар иштинде ажитлап келген дуржулга-лыг эштер чүе. Ыңчалаа-даа чаа башкылар база бар. Ылаңгыя Горький хоорайнык башкы инсти-тудунуң күш-культура факультетин дооскан, анык башкынык болгаш эке класстар башкынык негешининге аажок өөрүп турар бис. Устук класстарга чедикшигинк өөрениринк үндөзүн-де эке школа салыр болгай. Ыңчаагаш бистик башкылар коллектив эке класстарынк өөрөдигелерин, чурумунче улуг кичээнгейин салып турар. Бо чылын биске 1-ги класстарынк саны ий болур. Бирги класстарынк даңзын тургускаш бис. Школага бир дугаар өөренир деп турар урутарынк башкыларынк башкылар чорашаа.

Өөрөдиге эрелескен Лидия Михайловна Митрофанова эске башкылар-биле кааң чоруктуг мате-риалдарын баш уур белеткеп, өөрөдиге расписаниянык докөзөвэлсин кылып, планын тургусуп турарлар. «Кирпи моорларда, уруларга» деп, өөреникчилеринк чалаарынга школа белем. Шко-лачыларынк башкылар-биле ужуражылгазы дүүн 30-де болган. Чайгы дыштанымгазынк үеинде хөглөп, ойнап алган урутар ам сентябрь 1-де чаа күш-биле өөренип кириптерлер. Чедикши-кинннг өөрениридеринк силерге күзөңгү, урутар!

ЧУРУКТА: Кызылдың № 7 школалык бөлүк өөреникчилери.

М. СУГЕ-МЛАДЫР, Фото авторуу.

Социалисттик делегейниң кижилери
Алдарлыг штурмунуң киржикчизи

Он ийи чыл бурнгаар болу-лаан болушкуннар дугайын чугаалавшаан, үжөн чеди хартыг, кылаштары калшагай, анык кижилер өөрөдиге бир булузундан бир булузунче чик-чик базып турган. Ол Кубаның социалисттик революциянын Чангыс аай партиянын Национал удуштуугазы-нык кезигин, революстук чепе-тит куштеринк министринк ора-лаччызы Хуан Алмейда-дыр. Ол 1953 чылдын июль 26-да Фи-дель Кастро-биле кады Монкада-нын шериг казармаларын штурм-нап турган. Американын чал-чазы диктатор Батистаның бижы-лангышкынарынк бирөөзинче даш борбак арес-дидимдеринк хеп-хеверт кылган ол дидим хал-лазанын ирэн өзү-чүрүмү 1959 чылда дуржуени-биле доо-зулган боо-чепсектиг тура-ха-лышкынынк эгези ол болган.

«Юль 26-нын шимчээшкы» деп отряде ол калчип кире бер-гениги?

— Он ийи чыл бурнгаар Куба-га турган нийтиелге кижилер амыр-хостуг чурттарынын аргазы чок турган. Чыгышкыларынк ара-зында саттыныкчы, чашпаачы чорук, оларынк тоол-доматка дег байып турары болгаш ажитыг чоннарынк аар-берге ажит-чоруг-лакта таварыш, чурттарга арга чок болуп келгени—бо бүгү чурт-

та байдалды орталандырынын кандыг бир-ле оруун дилеп ты-варынык аныктарын албадкан. Ол орук дээр-ле—боо-чепсектиг демисел деп чүвени ыңчаарда-ла билген бис—деп, Алмейда чуга-лаар.

Монкаданы штурмнаарынга бол-гаш оон ыкайгы тулушкуннарга бодунуң киришкенниң дугайын Алмейда барык шоолуг чугаалавас, а харын бодунуң эш-өөрүнүн, ылаңгыя, бодунуң өлгөн эжи Ар-мондо Местрениң дугайында дык-ха хойну сеткил ханып чугаалаар.

Алмейда боду ол чылдарынк ка-дыг-лошкун тулушкуннарынк берге үезин эш-өөрү дег база бир домей эркен. Монкаданы штурм-назынын соонда, ону Батистаның чашпаачы каргыс шагдалары тут-кап, кара бажынаан. Оон соонда Мексикага челе бергеш, Фидель Кастро-нун отряды-биле кады тус-кай белеткедип эркен, Кубага катал чеп, боо-чепсектиг демис-селди уламчылаары-биле чоруп-кан.

Ол үезде оон салым-чолу дык-ха сонургалдыг болушкуннар-биле долдупкан. Уверо чогууга дай-зы-биле септирип алынышкан үезинде ону автоматтан уук чок боолашкыны балгылапкан. Бир эвес хейленниң солагы талакы карманынга дарабас калган кыл-ган столовая шопулаа чорбаан болза... бир оон чүрэнге барып

дээр турган ийик. Шопулака дег-ген ок тайганын оон чүрэң-ден чаллай берген. Чүвүрүнүң карманынга чоразан хонг сүттүг лаалага деггеш, бодунуң кавызын суларалдык бир ок оон бүдүңга даяккан. А ушкү ок—башкыга бар-рып деген. Ыңчалаа-даа Алмейда тулушкунуң шөлүтүн чорбайн, дайзын-биле боолажышкынын ургутулуп турган...

Тулушкунуң үезинде дайынчы-ларын удртурганга оон кызым-кайы болгаш дидими, билдилип бу-гү-ниинини хүндүткелин чаалап алган. Оон сөлүндө ол Орбента провинциясынга ушкү фронтуң команданал турган болгаш оон ужал-чүдүдүн база армиянык ко-мандыкчызы алган.

Ол-ла бүгү үе дургусунда Ал-мейда бодунуң өлүгү Армондо Местрени черле утпай, ургутуу саптып бодап чоран.

— Мен ийи кижиниң—боду-нуң болгаш база оон орунуга дай-зын-биле тулушч чоран мен. Оон бистик хунериске чедир чурт-тавайн барганын хараалачыг-дыр—деп, Хуан чугаалаар.

Алмейда кабинетинге ол-бо кылаштылааш, сонга өтүр бо-ламчалыг көрүлүр-даа. Чүге дү-зе, ол лирик кижиле болгай. Бу-бада суралгы композиторларынк бирээш. Төрөн чүрт, ынакшыл дугайында оон ырларын чон улуг

сонургалдыг ыргалып турар. Бо-дунуң өлгөн ажиниң адын адааш, ол ам безин аяа мынчап чуга-лаар:

— Армандо, бистик амыдыра-лышты көргөн болузда аар! Урутарынк школаже чоруп ту-рарын, адыларын бажың-бал-гатка четтиге бергенин болгаш киж-и бүрүз-ле ажитлап турарын, аарыг кижилер эмнелгелериг, ам-чилериг болганын, кырганын-ның амыдырал-хандырылганын четтир апарганын, сөн төрөн чүртүңда шынныг херек тилдэ-нин... бүгү-ле чүвени карааң-биле бузуреп, көрүп, холуң-биле тудар ийик сен.

Хеп-хеверт Алмейда база ка-тап шериг кижиле-даа апар:

— Бистик херевистинк шы-нын, марксизм-ленинизмниң шынныг херээн камгалап турар чутууду чепсектиг куштериг бис!

Кажан оон-биле байырлашкан, унуп чоруп дег бергениме, Ал-мейда мынча деп чугаалады:

— Силеринк номчукчуларын-га мээң бо сестериниң дамчылары-биле бижир ап көрүңер: «Ужура-жылганы ажитлап, бистер, куба-чылар чоргаларын, магадап ту-рарымыс уугу совет улуска ийи байыр чедирдим».

В. ЛАСКАРЕВ, СЭТА-нын корреспондентиз. Гавана.

ЭРТКЕН ОРУУ ААР-БЕРГЕ

Яды-түрөгелдин болгаш ажит чок чоруктуг, Франциянык хонур даш уургаларынга албадалыг ажитын орун эркен, Алжиринк коммунист чыкты ажилыга киржиш, Ливиянык эленин кыргаш ховуларын эртин, хей-хей чурттарынк чаагыг оруктарын эртин-кезин чораша, чаа делегей-нин хамаатызы апарган кижиниң дугайында номчукчулар силерге чугаалаксай-дыр мен.

Познаның Бүгү-делегей ар-марказынга чораша, оон-биле душ болуп танышкан мен. Ол дык хей аян-чоруктарын кылган. Хей-ну көргөн, көдүрбөз хонз-даа чок кижилер деп польша өңүктөр мөөң чугаалаан.

Аян-чорук чүдү-болуу болулаар. Веселюв уезин чуртут, төп даа-раччызы көдө кижиниң огу Юзеф Набелец адамын угуу уктаар ужурга таварышкан. Ада-незинден бичилгиле-де чарыган он дөрт-ле харлыг оолук Польша-нын металлургия заводтарынга болгаш шахталарыга ажит дилеп бодунуң хууда амыдыралын эгелен.

Аян-чорук чүдү-болуу болулаар. Веселюв уезин чуртут, төп даа-раччызы көдө кижиниң огу Юзеф Набелец адамын угуу уктаар ужурга таварышкан. Ада-незинден бичилгиле-де чарыган он дөрт-ле харлыг оолук Польша-нын металлургия заводтарынга болгаш шахталарыга ажит дилеп бодунуң хууда амыдыралын эгелен.

Аян-чорук чүдү-болуу болулаар. Веселюв уезин чуртут, төп даа-раччызы көдө кижиниң огу Юзеф Набелец адамын угуу уктаар ужурга таварышкан. Ада-незинден бичилгиле-де чарыган он дөрт-ле харлыг оолук Польша-нын металлургия заводтарынга болгаш шахталарыга ажит дилеп бодунуң хууда амыдыралын эгелен.

Аян-чорук чүдү-болуу болулаар. Веселюв уезин чуртут, төп даа-раччызы көдө кижиниң огу Юзеф Набелец адамын угуу уктаар ужурга таварышкан. Ада-незинден бичилгиле-де чарыган он дөрт-ле харлыг оолук Польша-нын металлургия заводтарынга болгаш шахталарыга ажит дилеп бодунуң хууда амыдыралын эгелен.

Аян-чорук чүдү-болуу болулаар. Веселюв уезин чуртут, төп даа-раччызы көдө кижиниң огу Юзеф Набелец адамын угуу уктаар ужурга таварышкан. Ада-незинден бичилгиле-де чарыган он дөрт-ле харлыг оолук Польша-нын металлургия заводтарынга болгаш шахталарыга ажит дилеп бодунуң хууда амыдыралын эгелен.

Аян-чорук чүдү-болуу болулаар. Веселюв уезин чуртут, төп даа-раччызы көдө кижиниң огу Юзеф Набелец адамын угуу уктаар ужурга таварышкан. Ада-незинден бичилгиле-де чарыган он дөрт-ле харлыг оолук Польша-нын металлургия заводтарынга болгаш шахталарыга ажит дилеп бодунуң хууда амыдыралын эгелен.

Аян-чорук чүдү-болуу болулаар. Веселюв уезин чуртут, төп даа-раччызы көдө кижиниң огу Юзеф Набелец адамын угуу уктаар ужурга таварышкан. Ада-незинден бичилгиле-де чарыган он дөрт-ле харлыг оолук Польша-нын металлургия заводтарынга болгаш шахталарыга ажит дилеп бодунуң хууда амыдыралын эгелен.

Аян-чорук чүдү-болуу болулаар. Веселюв уезин чуртут, төп даа-раччызы көдө кижиниң огу Юзеф Набелец адамын угуу уктаар ужурга таварышкан. Ада-незинден бичилгиле-де чарыган он дөрт-ле харлыг оолук Польша-нын металлургия заводтарынга болгаш шахталарыга ажит дилеп бодунуң хууда амыдыралын эгелен.

Аян-чорук чүдү-болуу болулаар. Веселюв уезин чуртут, төп даа-раччызы көдө кижиниң огу Юзеф Набелец адамын угуу уктаар ужурга таварышкан. Ада-незинден бичилгиле-де чарыган он дөрт-ле харлыг оолук Польша-нын металлургия заводтарынга болгаш шахталарыга ажит дилеп бодунуң хууда амыдыралын эгелен.

Аян-чорук чүдү-болуу болулаар. Веселюв уезин чуртут, төп даа-раччызы көдө кижиниң огу Юзеф Набелец адамын угуу уктаар ужурга таварышкан. Ада-незинден бичилгиле-де чарыган он дөрт-ле харлыг оолук Польша-нын металлургия заводтарынга болгаш шахталарыга ажит дилеп бодунуң хууда амыдыралын эгелен.

Ажыл тыылбаан. Юзеф Набелец Францияже чорупкан.

Манса ол хонур даш казар уургаларга ажитлап турган. Проф-эвилелдери болгаш ажит сокса-дышкынына, боттарынык эрлери даш ажитчыларынк демис-сели-биле база-ла борта танышкан. Арга-дуржулгалыг эр апаргаш, бодунуң төрөн чуртуга эеп келе-даа ажит тыппаан. Ыңчалаа-даа бо удаада оон таныш-көрүжү бол-гаш дашкыны диларын саат чок билдир аяа дузалаан. Юзефти Тегеранда Польшаның элчин че-ринге чолатчылары-биле чору-дуккан.

Ол Индиянык ады-түрөгизин, мыда Европа чурттугалар